ئاژەڵناسی

ژیانی ئەو ئاژەڵانەی هەڕەشەی لەناوچوونیان لەسەرە

ناوی کتێب:	ئاژەڵناسی
بابەت:	زانیاری
ئامادەکردنی:	سەرهەد سەنگەر
پێداچوونەوە:	داناس ئازاد
نۆرەی چاپ:	یەکەم/٢٠٢٣ز
چاپخانە:	هێڤی
تیراژ:	١٠٠دانە
نرخ:	٢٥٠٠

لە بەڕێوەبەرایەتیی گشتیی کتێبخانە گشتیەکان ژمارەی سپاردنی (٦٣١)ی ساڵی ٢٠٢٣ی دراوەتێ

پێشەکی

ئەم کتێبەمان ئامادەکردوە بۆ تۆی خوێنەر تاوەکو فێربیت دەربارەی ژیانی ئاژەڵان ، ئاگاداربیت لەوەی خەریکە نەک خەریکە بەڵکو هەر بەتەواوی زەویمان وێرانی کردوە و وێرانی دەکەین. ئاژەڵان کە پێش ٦٥ ملیۆن ساڵ قڕبوون و لەناوچوون بەهۆی کارەساتی سروشتی بەڵام ئەمڕۆ بەهۆی چالاکیەکانی ئێمەی مرۆڤ لەناودەچن. بەم دڕندایەتیەیی خۆمان ناوچەکانیان لێداگیردەکەن بۆ بەرژەوەندی کاتی و کەمی خۆمان ، دارستانەکان تێکدەدەین. دەریاچەکان وشکدەکەین. هەتا دەچینە ئەو ناوچانەی کە ئەوان تێیدا دەژین کە ناوچەیەکی کەمیان ماوە تێیدا دەژین هەر ڕاویان دەکەین و لەناویاندەبەین. بە پێویستمان زانی کە لەسەر ئەم ئاژەڵانە بنووسین چونکە نیوە زیاتریان هەڕەشەی لەناوچوونیان لەسەرە. بە ئەگەری زۆر نەوەی داهاتوو ئەم ئاژەڵانە نابینن ئەگەر ئێمەی مرۆڤ هەروا بەردەوامبین لە چالاکیە نابەرپرسیارانە و نامرۆڤانەی خۆمان. خودا ئۆکسجینی بەبێ بەرامبەر پێداوین ، هەوایەکی پاک بەڵام خەریکە ئەم هەوایە پاکە ناهێڵین و سیستەمی زەوی تێکدەدەین و ئێستا نزیکە لە تێکچوون و وێرانبوون. بەستەڵەکەکان دەتوێننەوە ، زەوی بەرەو گەرمبوونی زیاتر دەچێت. هەموو کێشەیەک چارەسەری هەیە پێویستە لە شتە بچووکەکان دەستپێبکەین ئەو وێرانە بەرەو ئاوەدانکردنەوە ببەین. نموونە سوتاندنی پارچە کاغەزێک بێت یان کارگەی نامرۆڤەکان یان پاڵاوگەی نەوتی چەتەکانی زەوی. بیرمان بێت ئێمە لە خانەی بچووکی بەچاونەبینراو دروستبووین بۆیە دەزانین بەو کارە بچووکانە ئامانجی گەورە دەپێکین. ڕێگرببین لە توانەوەی بەستەڵەکەکان و لەناوچوونی ئاژەڵی تر. هەمووومان لەگەڵ پێشکەوتن و خێرا بەرێوەچوونی ئیش و کارەکانمان داین بەباشترین شێوە بەڵام زیادەڕەوی نا خوداش لەگەڵ زیادەڕەوی نیە. لەوانەیە ئەم کتێبە باش نەبێت بەڵام هێندە زانیاریەی تێدایە بەس بێت بۆ فێربوونی ژیانی ئاژەڵەکە.

ناوەڕۆک

پێشەکی	٤
ناوەڕۆک	٥
وشترمرخ	٦
قرِشی سپی مەزن	١٠
تیمساحی ئەمریکی	١٢
ماکاو	١٥
ڕێوی سوور	١٩
هەڵۆی کەچەڵ	٢٢
زەڕافە	٢٦
ئۆرکا	٢٩
بایسۆنی ئەمریکی	٣٢
ماسی کارەبایی	٣٥
کاپیبارا	٣٧
پەلیکان (ماسیگرە)	٤٠
مارلینی شین	٤٤
ئیگوانای سەوز	٤٦
مراوی مەلەرد	٤٩
مەڕی دەریا	٥٢
فلامینگۆی گەورەتر	٥٦
کوالا	٦٠
توکۆ توکان	٦٣
تانگی شین	٦٦
سەرچاوەکان	٦٨

وشترمرخ

پۆل	بڕبڕەدارەکان
لق	باڵندەکان
کۆمەڵە	باڵندەی بێفڕین

*ناوی زانستی : *ستروثیۆ کامڵس*.

*خۆراک : گیاخۆر ، گۆشتخۆر.

*تەمەن:٣٠ - ٤٠ ساڵ دەژین ، گەورەترین تەمەنی باڵندەیە.

*درێژی:لە نێوان ٢١٠ سم بۆ ٢٨٠ سم. نێرەکان لە مێیەکان درێژترن.

*بارستایی : لە نێوان ١٠٠ بۆ ١٦٠ کیلۆگرام.

*بڕی خێرایی : دەگاتە ٧٠ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا ، دەتوانن بە یەک هەنگاو ٣ تا ٥ مەتر بڕۆن.

درێژی باڵەکانیان دەگاتە ٢ مەتر ، باڵەکانیان یارمەتیدەرە بۆ گۆڕینی ئاڕاستە لە کاتی ڕاکردندا.

وشترمرخ گەورەترین چاوی هەیە لە نێو هەموو ئاژەڵانی وشکانی ، دەتوانن لە دووریەکی زۆر ببینن.

به پێچەوانەی بیرکردنەوەی مرۆڤ وشترمرخەکان لە کاتی گرفت سەریان لە ناو خاک نانێنن سەریان نزم دەکەنەوە بۆ ئەوەی کەمتر بەرچاو بکەون.

نێرەکان پەڕەکانیان ڕەشە و لە کۆتایی پەڕەکانیان ڕەنگی سپی هەیە ، مێیەکان ڕەنگیان قاوەیی تۆخە.

وشترمرخەکان ٣ گەدەیان هەیە. وشترمرخەکان ڕووەک و ڕەگ و تۆو دەخۆن بەڵام مێروو و ئیگوانا و بوونەوەرانی دیکە دەخۆن لە شوێنی سەخت بۆ ژیانکردن. دەتوانن ٢ دڕندەی وەکو شێر و مرۆڤ بکوژن.

مێیەکان زیاتر لە ١١ هێلکە دەکەن ، هێلکەی وشترمرخەکان گەورەترینە، کە بارستاییان دەگاتە ١،٣٥کیلۆگرام.

وشترمرخە مێیەکان ٤٠ ڕۆژ لەسەر هێلکەکانیان کڕدەکەون. بە ڕۆژ مێیەکان لەسەر هێلکەکان کڕ دەکەون ، نێرە و مێیە پێکەوە جووجەڵەکانیان بەخێودەکەن.

جووجەڵەی وشترمرخ گەورەترن لە جووجەڵەی باڵندەکانیتر.

تاکە باڵندەیە کە دوو پەنجەی پێی هەبێت هەموو باڵندەکانیتر سێ یان چوار پەنجەی پێیان هەیە و تاکە باڵندەشە میز و ڕیقنەی بە جیادەکات.
وشترمرخەکان زۆربەی کات بە تەنها یان بە جووتن دەژین. لە وەرزی زستان کە وەرزی زاوزێیە. هەندێکجار بە شێوەی مێگەل دەژین کە نزیکەی لە ٥٠ وشترمرخ پێکدێت و هاوشانی ئاژەڵە گیاخۆرەکان کۆچ دەکەن.

وشترخەکان ٥ هەزار ساڵ لە میزۆپۆتامیا و میسرِ هەبوون و لەوێ ژیاون بەڵام بەهۆی زۆر ڕاوکردنیان لە لایەن مرۆڤەوە ئێستا بە زۆری لە ئەفریقیا نیشتەجێن ، لە شوێنانی تریش هەن بەڵام بە کێوی نا. زۆر نزیکن بکەونە لیستی ئەو ئاژەڵانەی هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە.

بۆ ئەوانەی باڵ فشکردنەوەیان لەلا جوانە

قرشی سپی مەزن

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

* لق : ماسی .

*ناوی زانستی : *کارکاردۆن کارچاریەس*.

*خۆراک : گۆشتخۆر .

*تەمەن : ٧٠ ساڵ زیاتر دەژین ، درێژترین تەمەنی ماسیە لە سەردەمی ئێستا .

*درێژی : ٦ - ٨ مەتر.

*بارستایی : زیاتر لە ٢ تەن.

*بڕی خێرایی : ٥٠ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

گەورەترین ماسی دڕندەن ، لە هێرشی ساڵانەی قرشەکان ٣لە٤ی هێرشەکان لەلایەن جۆری قرشی سپی مەزنە بەڵام هەموو قرشەکان ئەگەر دووچاری مەترسی نەکرێنەوە هێرش ناکەنە سەر مرۆڤ.

ڕاوزانێکی زۆر چالاکن دەتوانن لە کاتی هێرشکردنە سەر نێچیر ئاوەکە بە تەواوی بەجێبهێلن. هەستی بۆنکردنیان بەهێزە دەتوانن بۆنی یەک دڵۆپ خوێن لە ناو

١٠ مليار دڵۆپ ئاو بکەن. هەروەها هەستی بیستنیان بەهێزە دەتوانن شوێنی نێچیر دیاری بکەن و بزانن لە کام ئاڕاستەیە، هەرچەندە دەبینین گوێیەکانیان بچووکن.

٣٠٠ ددان بە حەوت ڕیز لە دەمیان هەیە ، دەتوانن بە یەک گاز نێچیرەکەیان قوتبدەن. قرشە سپیە مەزنەکان هەست بەبەرکەوتنی نێچیرەکەیان دەکەن لە دووری ٢٥٠ مەتر.هاوکاری یەکتر دەکەن و بە کۆمەڵیش ڕاو دەکەن و نێچیرەکەیان بەشدەکەن. گەورەترین ماسی ڕاوکەرن لە ئێستای زەوی.

قرژاڵ ،کرمی دەریا و باڵندەی دەریا دەخۆن،هەروەها شێری دەریا،ئۆرکای بچووکیش دەخۆن. لە ئاوی سارد و کەناراوی دەژین.
قرشەکان کۆنترن لە دایناسورەکان ڕەگەزیان بۆ ماوەی ٤٠٠ ملیۆن ساڵە لە زەوی هەیە. نازانرێت ژمارەیان چەندە بەڵام زانایان لەسەر ئەوە یەکدەنگن کە ساڵانە بە خێرای ژمارەیان کەم دەکات.ساڵانە ١ لەسەر ٣ی قرشەکان لە ناودەچن بەهۆی هەڕەشەی دڕندەیەکی ترەوە کە ئەویش مرۆڤە، ڕاوکردن و گرتنی بە ڕێکەوت بە تۆڕەکانی ماسیگرتن دوو هەڕەشەن لەسەر قرشەکان بە تایبەت قرشی سپی مەزن ، کە هەردوو هۆکارەکەش مرۆڤە . لە لیستی ئەو ئاژەڵانەن کە هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە.

تیمساحی ئەمریکی

پۆل	بڕبڕەدارەکان
لق	خشۆک
خێزان	تیمساح

*ناوی زانستی : *ئالیگاتۆر میسیسیـــپـــی* .

*خۆراک : گۆشتخۆر .

*تەمەن : ٣٥ - ٥٠ ساڵ .

*تەمەنی تیمساحی پێگەیشتوو : (نێر : ٨-١٢ ساڵ) (مێ : ١٠ - ١٥ ساڵ) .

*درێژی : دەگاتە ٢٨٠ سم تا ٥٠٠ سم. نێرەکان درێژییان لە مێیەکان زیاترە.

*بارستایی : دەگاتە ٤٥٤ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : ٤٨ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

شوێنی نیشتەجێبوون : ئاوە سازگارەکان ، لە نزیک ڕووبارەکان ، دەریاچەکان ، زەلکاوەکانی باشوری ڕۆژهەڵاتی ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ئەمریکا ، بەشێوەیەکی سەرەکی لە فلۆریدا و لویزانیا دەژین. تیمساحە ئەمریکیەکان بەزۆری ڕەنگی پێستیان (زەیتونی ، قاوەیی ، خۆڵەمێشی ، ڕەش) پێستیان ڕەنگاوڕەنگی تاریکە .

چاوی تیمساحەکان توانای بینینی باشیان هەیە لە شەودا. نزیکەی ٨٠ ددانیان هەیە لە یەک کاتدا ، بە درێژایی ژیانیان نزیکەی ٢هەزار بۆ ٣هەزار ددانیان دەبێت و دەکەویت.تیمساحی ئەمریکی بەهێزترین گازگرتنی هەیە لە نێو هەموو ئاژەڵان،هێزی یەک گازگرتنی یەکسانە بە ١٣١٧٢ هەزار نیوتن.
باڵندەیەکی بچووک لە ناو دەمی هەڵدەنیشێ و ناو ددانەکانی پاک دەکاتەوە و دەروا بەبێ ئەوەی تیمساحەکە ئازاری بدا چونکە کونی کۆمی نیە تا پیسایییەکەی بکاتە دەرەوە.

ماسی ، کیسەڵ ، مار ، شیردەرە بچووکەکان ، ئاسک ، مانگا و ترێی دەخۆن.
ئەوان ڕاوی نێچیرەکەیان ناکەن بەڵکو تەڵەیان بۆ دادەنێنەوە.

مێیەی تیمساحی ئەمریکی ساڵانە ٢٠-٥٠ هێلکەدادەنێن لە هێلانەیەک کە دروستیانکردوە لە ڕووەک و قوڕ ، بۆماوەی ٦٥ ڕۆژ لەسەر هێلکەکان دەبێت.

پلەی گەرمی کاریگەری هەیە بۆ دیاریکردنی ڕەگەز. پلەی گەرمی دەوروبەری هێلکەکان ٣٤ پلەی سیلیزی بەرەو سەرەوە بوو ئەوا زیاتر دەبنە نێر ،ئەگەر ٣٠ پلەی سیلیزی بەخوارەوەبوو ئەوا زیاتر دەبنە مێ. درێژی بێچووەکانیان : دەگاتە ١٥ بۆ ٢٠ سانتیممەتر. زۆربەی جار دەبنە نێچیری باڵندەکان یان ڕاکونەکان یان تیمساحی تر ، بەڵام نێر و مێیەی تیمساحەکان باشترین باوانن لە لقی خشۆکەکان کە بۆماوەی نزیک ٣ ساڵ لەگەڵ بێچووەکانیان دەمێننەوە و ئاگاداریان دەبن.

فرمێسکی تیمساح پەندێکی باوە بۆ ئەو کەسانەی بە درۆ دەگرین: چونکە تیمساح هەرگیز ناگرێ.

١٥٠ ملیۆن ساڵە ڕەگەزی تیمساح لەسەر زەوی هەن .تیمساحی ئەمریکی یەکێک بوو لەو ئاژەڵانەی هەڕەشەی لە ناوچوونی لەسەر بوو بەڵام سوپاس بۆ خوا ئێستا نەک ڕزگاریان بوە بەڵکو ژمارەیان زیاد دەکات .

ماكاو

پۆل	بڕبڕەدارەکان
لق	باڵندە
خێزان	ماكاو

*ناوی زانستی : *پسیتایدی* .

*خۆراک : گیاخۆر ، نیمچەگۆشتخۆر .

*تەمەن : زیاتر لە ٣٠ ساڵ دەژین . کلکیان زۆر درێژە.

*درێژی : ٣٠ سم - ١٠٠ سم .

*بارستایی :١٢٨ گرام - ١،٧ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : ٣٢ - ١١٣ کیلۆمەتر لە کاتژمێریدا .

ئێمە باسی هەموو جۆرەکانی ماکاو دەکەین بە گشتی ، زیاتر لە ١٧ جۆر ماکاو هەن لە جیهاندا نموونە وەک (سکارلێت ، شین و زێڕی ، باڵ سەوز ، هاهن ، شین ، سپەیکس ، سەوز ......) نیشتیمانی ماکاوەکان یان ماڵی ڕەسەنیان ئەمریکای باشوور و ئەمریکای ناوەڕاست و مەکسیکە. بەڵگەی ئەوە هەیە پێشتر جۆری تر هەبوون لە دەریایی کاریــبــی دەژیان وەکو ماکاوی کوبا ، ماکاوی ساینت کرۆیکس بەڵام ئێستا لە ناوچوون. لە دارستانە باراناویەکان نیشتەجێن وەک دارستانی ئامازۆن و دەوروبەری ڕووباری ئامازۆن.

ماکاوەکان(تۆوی ڕووەک، میوە ، گوڵ ، گەڵا ، گوێز ، خورما ، هەنجیر و هەروەها مێرووش دەخۆن) دەخۆن. ماکاوەکان زیاتر پێویستیان بە چەوری هەیە ، بۆ یارمەتیدانی هەرسکردنی خۆراکی ژەهراوی قوڕ دەخۆن.

باڵندەی زیرەک و کۆمەڵایەتین ، ماکاوەکان شەوان لە نێو دارەکان دەخەون. گرووپەکانیان لە ١٠ بۆ ٣٠ ماکاو پێکدێت . دەنگیان بۆ پەیوەندی کردن بەکاردێنن و هەندێک جۆریان دەتوانن لاسایی قسەی مرۆڤەکان بکەنەوە ، پێیەکانیان بۆ گرتنی لقەکان و ڕاوەستان و پشکنینی شتەکان بەکاردێنن.

ماکاوە گەورەکان هەموویان بە یەکسانی دەنگیان گەورەیە. نموونەی جوانن بۆ ژیان، خۆراک لەگەڵ هاوژینەکانیان بەش دەکەن چێژ لە بەخێوکردنی خێزان دەبینن. نموونە لە وەرزی زاوزێدا مێیەکان لەسەر هێلکەکان کڕ دەکەون و نێرەکان خواردن دەهێننەوە بۆ هێلانەکەیان.

ماکاوەکان بۆ ماوەی ٢٧ ڕۆژ لەسەر هێلکەکانیان کڕ دەکەون و پێویستە بۆ هەڵهاتنی هێلکەکە پلەی گەرمی دەوروبەری لە نێوان ٣٦ بۆ ٣٧ پلەی سیلیزی بێت.

ماکاوی شین گەورەترین جۆری ماکاوە کە درێژی دەگاتە نزیک ١ مەتر. بەشێوەیەکی نافەرمی ماکاوەکان کراونەتەوە دوو گرووپ. گرووپی گەورە و بچووک گرووپی ماکاوە گەورەکان بریتین لە ماکاوی شین و زێڕی ، ماکاوی شین، سپەیکس ، سکاڕلێت .گرووپی ماکاوە بچووکەکان بریتین لە ماکاوی سەوز ، زەیتونی سەر شین ، شین و سەوز ، باڵ سەوز .ناوی زانستی هەریەکەیان جیایە و هەندێک جۆریان ناوی باوی خۆیانە.

له ئێستادا ٩ جۆری ماكاوەكان له مەترسی له ناوچووندان ، زۆرینەیان له مەترسیدان بەهۆی دڕندایەتی مرۆڤ كه له پێناو گیرفان ڕاویان دەكەن و بازرگانیان پێوەدەكەن ، به ڕێژەیەكی ترسناك له دارستانه باراناویەكان ون دەبن بەهۆی چالاكیەكانی مرۆڤەوە هەردوو توتـــی سوور و شین هەڕەشەی مەترسیداری له ناوچوونیان لەسەره بەهۆی دڕندەی مرۆڤ. دەتوانین ماكاوەكان ڕزگاربكەین ئەگەر ژینگەیەكی فراوانیان پێبدەین .

ڕێوی سور

*پۆل : بڕبڕەدارەکان.

*لق: شیردەر .

*ناوی زانستی : *ڤولپس ڤولپی* .

*خۆراک : گیاخۆر ، گۆشتخۆر .

*تەمەن : ٢ - ٤ ساڵ .

*درێژی : ٤٥ سم - ٩٠ سم ، درێژی کلکی : ٢٨ سم - ٤٩ سم .

*بارستایی : ٣ کیلۆگرام - ١٤ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : دەگاتە ٥٠ - ٦٨ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

لە زۆربەی کیشوەرەکان هەن بێجگە لە ئەمریکای باشور و بەستەڵەکی باشور و گرینلاند. ڕێوی سور لە چەندین شوێن دەژین وەک (دارستان ، سەوزایی ، چیاکان ، بیابان) هەروەها لە نزیک شوێنی نیشتەجێبوونی مرۆڤیش دەژین وەک کێڵگەکان ، لە نزیک شاریش بەباشی دەگونجێن ، دەتوانن کون بکەن لە زەویدا و لە ناویدا بژین ، ئەو کونەی کە دەیکا لە زۆر لایتری کونی تێدەکا بۆ ئەوەی ئەگەر یەکێکیانی لێگیرا لەویترەوە دەرچێ.

زیرەکی ڕێوی سور ئەفسانەییە بۆ فێڵبازی. ئاژەڵی گۆشەگیر و تەنهان زیاتر حەز دەکەن بە تەنها ڕاو بکەن و بژین. کەروێشک و مشک و جووجەڵەکان ژەمی دڵخوازی ڕێوی سورن هەروەها باڵندە و بۆق و ماسی و مار و گژوگیا و تەنانەت تووش دەخۆن. بەڕۆژ و شەو چالاکن

ناوچەکەیان بەڕووبەرووی ٠،٤ تا ٤٠ کیلۆمەتر چوارگۆشە نیشان دەکەن بە میز ، بۆن ، پیسایی خۆیان. دەتوانن ٤٠ دەنگی جیاواز دەربکەن و دەتوانن لە دووری نزیک ٣٧ مەتر گوێبیستی دەنگ دەبن. ڕێوی سور لە ڕاستیدا ڕەنگی قاوەیی یا خۆڵەمێشیە ، لە کۆتایی مانگی یەک ڕێوی بەرگە کۆنەکەی نامێنێت و بەرگێکی نوێ گەشە دەکات لەوانەیە ڕەنگی بەرگەکە ئاڵتونی ، سوور، قاوەیی ، زیوی ، ڕەش بێت.

ڕێوی جەمسەرەکان دەتوانن بەرگەی سەرما بگرن تا ٧٠- پلەی سیلیزی .کلکە ئەستورەکەیان بۆ هاوسەنگی خۆیان بەکاردێنن و بۆ گەرمکردنەوەی لەشی خۆیان لەکەوشوهەوای سارد هەروەها وەک هێمایەک بۆ پەیوەندکردن بە ڕێویەکانی تر.

وەرزی زاوزێ لە کۆتایی زستانە یان سەرەتای بەهار. ماوەی سکپڕی : ٤٩ ڕۆژ بۆ ٥٥ ڕۆژە ، لە ئەوروپا ژمارەی بێچووی لە دایکبوو لە نێوان ٤ - ٥ ، لە ئەمریکای باکور لە نێوان ٦ - ٨ ، بە نزیکەی ١٢ بێچوو لە دایکدەبێت.٢ تا ١٢ بێچووە ڕێوی دەبێت. دایک و باوکی باشن بۆ منداڵەکانیان زیاتر لە ٧ مانگ لەگەڵ بێچووەکانیان دەمێننەوە. بێچووەکان بە نزیکەی ٦ تا ١٢ هەفتە شیر دەخۆنەوە.

وەک زۆربەی ئاژەڵانی تر لە لایەن دڕندەیەکی ترەوە دەکوژرێن کە ئەویش مرۆڤە. ئەگەر ڕاوکردنیان بەردەوام بێت بەمشێوەیە ئەوا دەکەونە لیستی ئەو ئاژەڵانەی هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە .

هەڵۆی کەچەڵ

پۆل	بڕبڕەدارەکان
لق	باڵندە

*ناوی زانستی: *هالەیتیتۆس لیوکۆسێفالس*.

*خۆراک : گۆشتخۆر .

*تەمەن : زیاتر لە ٢٨ ساڵ دەژین.

*درێژی : ٧١ سم - ٩٦ سم ، درێژی باڵەکان : زیاتر لە ٢٥٠ سم

*بارستایی : ٣ کیلۆگرام - ٦،٥ کیلۆگرام.

*بڕی خێرایی : ١٢٠ - ١٥٠ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

شوێن: ئەمریکای باکوور ، زیاتر لە نزیک ڕووبار و دەریاچەکان دەژین.

هەڵۆی کەچەڵی ئالاسکا گەورەترین جۆری هەڵۆی کەچەڵە.

ماسی و مراوی و شیردەری بچووک دەخۆن ، خواردنی سەرەکیان ماسیە. دەتوانێت ئاژەڵێک هەڵبگرێت چوار ئەوەندەی بارستایی خۆی بێت.

تەمەنی پێگەیشتنی هەڵۆی کەچەڵ لە نێوان ٤ - ٦ساڵە . زیاتر بە جووت دەمێننەوە بۆ زۆربوون.

وەرزی زاوزێ لە مانگی ٢ یان سەرەتایی بەهارە ، مێیەی هەڵۆی کەچەڵ ٢ تا ٣ هێلکە دەکات. ماوەی کڕکەوتن لەسەر هێلکەکان ٣٦ ڕۆژە.

دایک یان باوک ئاگاداری جووجەڵەکانیان دەبن. هەڵۆکان لە ٣ مانگی تەمەنیاندا فێرە فڕین دەبن ، هەڵۆکان بێچووەکانیان فێرە فڕین ناکەن بە پاڵ نانیان بەڵکو خواردنیان پێنادەن بۆ ئەوەی خۆیان فێربن بفڕن و ڕاو بکەن.

مێیەکان گەورەترن لە نێرەکان. کاتێک ٢ هەڵۆی کەچەڵ دەبینیت بە ئاسانی دەتوانیت نێر و مێ جیا بکەیتەوە.

هێلانەکانیان لە شوێنی بەرز بەنزیکەی ٢٠ مەتر لەسەر ڕووی ئاستی دەری دروستدەکەن و ئەو شوێنەی هێلانەی لێدەکەن دەبێت نزیکی نێچیر بێت و لە هێلانەکەوە تواناى بینینی هەبێت بۆ ناوچەکە. هێلانەکانیان گەورەن پانی دەگاتە نزیک ٤ مەتر ، بەهێز و پتەون مرۆڤ بە ئاسانی دەتوانێت لە ناوی ڕابوەستێت.

بینینیان بەهێزە و ٨ جار لە مرۆڤ بینینیان بەهێزترە ، نێچیرەکەیان لە دووریەکی زۆر دەبینن . هەڵۆی کەچەڵ چڕنووکی بەهێزی هەیە بەشێوەیەک دەتوانن گۆشتی نێچیرەکە لێبکەنەوە لە کاتی هەوڵدان بۆ گرتنی .

دەتوانێت تا بەرزایی زیاتر لە ٣٠٠٠ مەتر بفڕێت. مەلەوانزانێکی نایابن ، لە کاتی گرتنی ماسی گەورە بە دەنوکیان دەیهێننەوە کەناری ئاوەکە و لەو کاتە مەلە دەکەن.

ئێمە باسی هەڵۆی کەچەڵ دەکەین. بە گشتی زیاتر لە ٦٠ جۆر هەڵۆ هەن. دەتوانن ٢١٠ پلە سەریان بسوڕێنن. هەڵۆکان ناگرین بەڵام دەنگێکی بەرز و لاواز دروست دەکەن. پلەی گەرمی لەشی هەموو جۆرەکان ٤١ پلەی سیلیزیە. ئەگەر بێچووەکەی برفێنن و بیبەنە لای باڵندەیەکی دیکە کە گەورەدەبێ دەتوانێت بزانێت باوانی کێن دەگەڕێتەوە لایان. لە وەرزی زستاندا هەڵۆ کەچەڵەکان هەندێکجار کۆدەبنەوە لە گرووپێکی گەورە لەو شوێنەی سەلەمونەکان گەرا دادەنێن.

زەڕافە

*پۆل : بڕبڕەدارەکان.

*لق : شیردەر.

*ناوی زانستی : *گیرافە کامێلئۆپەردەیلس.*

*خۆراک : گیاخۆر.

*تەمەن : ٢٥ساڵ.

*درێژی : ٣٥٠سم – ٥٨٠سم ، درێژی قاچ : دەگاتە ١٨٣سم ، درێژی کلکی دەگاتە ٧٦ سم – ١١٠ سم.

*بارستایی : ٤٥٠ کیلۆگرام – ١٩٣٠ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : ٦٠ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا.

لە بیابانی ساڤانا و دارستانی کراوە دەژین. لە کیشوەری ئەفریقیا دەژین. گەڵا و میوە و گوڵ دەخۆن بە زۆری گەڵای داری ئەکەسیا دەخۆن. زەڕافەکان کەم کەم ئاو دەخۆن هەندێکجار چەند ڕۆژ جارێک ئاو دەخۆنەوە ، بەڵام لە جیاتی ئاو ئەوان سوود لە ئاوی ناو گەڵای ڕووەکەکان دەبینن. دەتوانن ڕۆژانە زیاتر لە

٢٥ کیلۆگرام خواردن بخۆن. لە بەیانیان و ئێواران چالاکن. زەڕافەکان زۆربەی جار دەبنە نێچیری شێر و لیۆپارد و کەمتیارەکان. زمانی زەڕافە نزیکەی ٥٣ سانتیممەتر درێژە.

بە قۆچەکانیان دەوترێت پێی دەوترێت ئۆکسیکۆنێس. نێرە یەک مەتر درێژترە لە مێیە. درێژی ملی زەڕافە دەگاتە ٢ مەتر. نێرەکان ملیان بۆ بەرگری لە هێرشی نێچیرگرەکان بەکاردێنن و هەروەها بۆ سەرنجڕاکێشانی مێیەکان. سەرەڕای ئەوەی درێژترین ملیان هەیە لە هەر ئاژەڵێک، ئەوان تەنها حەوت بڕبڕەی ملیان هەیە. درێژترین ئاژەڵی سەر زەوین لە ئێستادا. درێژی قاچەکانیان یارمەتیدەرە بۆ خێرا ڕۆیشتن ، بەرزی زەڕافە یارمەتیدەرە بۆ بینینی نێچیرگرەکان لە مەودایەکی دوور ئەمەش وادەکات ڕاوکردنی ئاسان نەبێت. زەڕافە بەهێزترین لێدانی قاچەکانی هەیە.

بارستایی دڵی زەڕافە نزیکەی ١١ کیلۆگرامە و لە نێوان ٩٠ بۆ ١٧٠ جار لێدەدات لە خولەکێکدا. بە پێوە دەخەون. ڕۆژانە ٤ کاتژمێر دەخەون. زەڕافەکان ٣٢ ددانیان هەیە. بیستنیان و بینینیان نایابە. زەڕافەکان دەتوانن قسەبکەن بەڵام دەنگیان زۆر نزمە کە مرۆڤ ناتوانێت گوێبیستیان بێت. تەمەنی پێگەیشتنیان لە نێوان ٤ بۆ ٧ ساڵە. ماوەی سکپڕی: ١٥ مانگە ، زەڕافە بە پێوە دەزێ هەرکە بەچکەکەی لەدایکدەبێت شەقێکی تێهەڵدەدا ئەمەش بۆئەوەی لە ترسی دڕندە فێربێ زوو

هەستێتەوە ، لە دوای ١٠ کاتژمێر لە لەدایکبوونی بێچووەکە هاوشێوەی دایکی ڕێدەکات. بێچووی لە دایکبووی زەڕافە نزیکەی ٢ مەترە و بارستایی دەگاتە ٧٠ کیلۆگرام. بۆ ماوەی ١٠ تا ٣٠ ڕۆژ دایکەکە بێچوەکەی دەپارێزێت و دووریدەخاتەوە لە کۆمەڵەکەی.

ئەم بەرز و درێژیەی زەڕافە هەم سودی بۆ خۆی هەیە هەم زیان ، کاتێک دەیانەوێت ئاو بخۆنەوە قاچەکانیان بڵاودەکەنەوە سەریان شۆڕدەکەنەوە بۆ ئاو خواردنەوە لەوکاتەدا بەهۆی خێرا هاتنی خوێن بەرەو مێشکی زەڕافەکە مێشکی زەڕافەکە توشی ئازارێکی توند دەبێت. نەخشی جەستەی هەموو زەڕافەکان لە یەکتری جیاوازە. لە ئێستادا ٤ جۆری زەڕافە هەیە و هەموویان لە کیشوەری ئەفریقیا دەژین، بە پێی جۆری نەخشی لەشیان جیادەکرێنەوە . ئاژەڵی کۆمەڵایەتین. بە کۆمەڵ دەژین و هەر کۆمەڵەیەک زیاتر لە ٢٠ زەڕافەی تێدایە.

لە لیستی ئەو ئاژەڵانەن کە هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە. هۆکاری ئەوەی زەڕافە لە لیستی ئەو ئاژەڵانەیە مەترسی لە ناوچوونیان لەسەرە هەمووی مرۆڤە.

ئۆركا

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : شیردەر .

*ناوی زانستی : *ئۆرسینۆس ئۆرکا* .

*خۆراک : گۆشتخۆر .

*تەمەن : ٥٠ - ٨٠ ساڵ .

*درێژی : زیاتر لە ٩ مەتر.

*بارستایی : زیاتر لە ٦٦ تەن.

*بڕی خێرایی : دەگاتە ٥٦ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا.

لە زۆربەی زەریایەکان دەژین
لە قوڵای ٣٠٠ مەتر دەژین و پێویستە بێنە سەرەوەی ئاوەکە بۆ هەناسەدان. خواردنی نەهەنگی بکوژ ئەمانەن (ماسی ، پەنگوین ، شێری دەریا ، نەهەنگ ، باڵندە دەریاییەکان) ڕۆژانە زیاتر لە ٤٥ کیلۆگرام خواردن دەخۆن ، ٥٠ ددانیان هەیە ، ددانەکانیان نزیک ١٠ سم درێژن.

ئۆرکایەکان یا نەهەنگی بکوژ گەورەترین جۆری دۆلفینن،زیرەکن و کۆمەڵایەتین. دەنگ دروست دەکەن هەر دەنگێک مانایەکی جیاوازی هەیە ، لە دوورە یەکتری دەناسنەوە لە ڕێی دەنگەکان تەنانەت بۆ ڕاوکردنیش دەنگ بەکاردەهێنن کە ئەمەش یارمەتیاندەدات شوێن و درێژی و شێوەی نێچیرەکە ئاشکرا بکەن . شێوازی ڕاوکردنیان زیاتر لە گورگ دەچێت. توانای بینینی لە سەر و ژێر ئاو زۆر بەهێزە . ئۆرکا هەستی بۆنکردنی نیە بەڵام گوێیەکانی بۆ گرتنی نێچیر بەکاردێنێت لەمەدا نایابە دەتوانێت بە بیستن شوێنی نێچیر دیاری بکات .

بارستایی مێشکی نزیک ٧ کیلۆگرام هەر ئەمەش وادەکات ببێتە ئاژەڵێک زیرەک و کۆمەڵایەتی . پلەی گەرمی لەشیان ٣٦ پلەی سیلیزیە .قرشی سپی مەزن زۆر لە ئۆرکا دەترسێت ، لە هەر جێگایەک ئۆرکا ببینن تا یەک ساڵ ناوێرن بچنەوە ئەو جێگایە .

نێرەکان لە مێیەکان گەورەترن. تەمەنی پێگەیشتنی ئۆرکایەکان بۆ نێر و مێ لە نێوان ١٠ تا ١٤ ساڵ. وەرزی هاوین وەرزی زاوزێی ئۆرکایەکانە.
ماوەی سکپڕی : نزیک ١٦ مانگە ، ٢ ساڵ دایکەکە ئاگاداری بێچووەکەی دەبێت ، بێچووی لە دایکبوو بارستایی دەگاتە ١٨٠ کیلۆگرام و درێژی دەگاتە ٢ مەتر .

زۆربەی جار ئۆرکای لە دایکبوو کە دەگاتە گەنجێتی کۆمەڵەکە جێدەهێڵێت و هەندێکیان بە پێچەوانەوە لەگەڵ کۆمەڵەکانیان دەمێننەوە .کۆمەڵەکانیان نزیک ٤٠ ئۆرکای تێدایە.

نازانرێت ژمارەیان چەندە بەڵام لە کەمبوونەوەن بەهۆی چالاکیەکانی مرۆڤ.
هەرچەندە گۆشتخۆرن بەڵام هێرش ناکەنە سەر مرۆڤ .

بایسۆنی ئەمریکی

پۆل	بڕبڕەدارەکان
لق	شیردەر

*ناوی زانستی : *بایسۆن بیسۆن* .

*خۆراک : گیاخۆر .

*تەمەن : ١٢ - ٢٠ ساڵ .

*درێژیی : ٢١٠ سم - ٣٨٠سم ،درێژی کلکی ٤٣ - ٦٠ سم. بەرزی دەگاتە ٢ مەتر.

*بارستایی : ٣٦٠ کیلۆگرام - ١٠٠٠ کیلۆگرام

*بڕی خێرایی : ٥٦ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

گەورەترین ئاژەڵن لە کیشوەری ئەمریکای باکوور. لە دەشتەکان و هەروەها لە نزیک ڕووبارەکانیش هەن ئەوان بە مێگەل دەژین لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا و کەنەدا. بایسۆنە ئەمریکیەکان گیای دەشت و گەڵا دەخۆن ، ڕۆژانە ١١ کیلۆگرام خواردن دەخۆن. هەموو ڕۆژێک پێویستە ئاو بخۆنەوە.

درێژی قۆچەکان : دەگاتە ٦٠سم ، نێر و مێ قۆچیان هەیە .
بایسۆنی نێر کەمێک گەورەترە لە مێ. بەڵام هەردوو بایسۆنی نێر و مێ سەرێکی ڕەقیان هەیە لەگەڵ قۆچی بچووک.

تەمەنی پێگەیشتنی مێیە لە ٢ - ٣ ساڵیە ، تەمەنی پێگەیشتنی نێرە لە ٦ ساڵیە. وەرزی زاوزێی بایسۆنی ئەمریکی لە نێوان مانگی ٦ و ٩ یە. نێرەکان ڕووبەڕووی یەکتردەبنەوە ، براوەی ئەم ڕووبەڕووبونەوەیە مێیەکانی کۆمەڵەکە بەدەستدەهێنێت. ماوەی سکپڕی : ٩ مانگە ، ١ بەچکە لە دایکدەبێت . بۆ ماوەی ١ ساڵ دایکەکە چاودێری بێچووەکەی دەکا و ئاگاداری دەبێت پاش ١ ساڵ بایسۆنە بچووکە سەربەخۆ دەبێت ، بایسۆنی نێر بەژداری لە بەخێوکردنی بێچووەکە ناکات.

لە ٣ مانگی تەمەنیان ڕەنگیان دەگۆڕێت بۆ قاوەیی تۆخ. پلەی گەرمی لەشی بایسۆنی ئەمریکی ٣٨،٤ پلەی سیلیزیە. دەتوانن لە خوار سفر پلەی سیلییزیدا بژین بەهۆی بەرگە ئەستورەکەیان.

بایسۆنی ئەمریکی بینینیان خراپە بەڵام لە بیستن و بۆنکردن نایابن . لە دووریەکی زۆر دەتوانن دەنگ ببیستن.

بایسۆنی ئەمریکی دوو جۆرن	
بایسۆنی ئەمریکی دەشتەکان	بایسۆنی ئەمریکی دارستانەکان

لە ئێستادا بایسۆنە ئەمریکیەکان بە زۆری لە پارکی نیشتیمانی یەلۆستۆن لە ویلایەتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا دەژین و لە پارکی نیشتیمانی دارستانی گامێشەکان لە کەنەدا دەژین. بە ئازادی و سەربەستی زۆر کەم دەبینرێن بە زۆری لەم پارکانە هەن و ژمارەیان زۆر کەمبۆتەوە. سەردەمێک لە زۆربەی ئەمریکای باکور بایسۆنی ئەمریکی هەبوو بەڵام لە سەدەی نۆزدەهەم ٥٠ ملیۆن بایسۆنی ئەمریکی بەهۆی مرۆڤەوە لەناوچوو لەلایەن داگیرکەران ، کە هۆکارەکەشی بۆ شەڕی هیندیەسورەکان لەگەڵ داگیرکەران دەگەڕێتەوە چونکە بایسۆنی ئەمریکی سەرچاوەی خۆراکی بوو بۆ هیندیەسورەکان. بایسۆنی ئەمریکی هەڕەشەی لە ناوچوونی لەسەرە .

ماسی کارەبایی

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : ماسی .

*ناوی زانستی : *ئێلێکترۆفوس ئێلێکتریکس* .

*خۆراک :گۆشتخۆر .

*تەمەن : ١٥ ساڵ .

*درێژی : ١٨٢ سم - ٢٤٤ سم .

*بارستایی : ٢٠ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : ٨ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

لە ئاوە سازگارەکان لە جۆگە و حەوزەکانی ئامازۆن لە ئەمریکای باشوور دەژین. بۆ هەناسەدان پێویستە بێنە سەرەوەی ئاوەکە و زۆربەیان لە نزیک سەرووی ئاوەکە دەژین. ماسی و شیردەری بچووک و باڵندە دەخۆن .

مێیەکان زیاتر لە ١٠٠٠ گەرا دادەنێن و نێرەکان چاودێریان دەکەن. ڕەنگی ماسی کارەبایی (قاوەیی ، زەرد ، پرتەقاڵی ، ڕەساسی).

٦ هەزار خانەی تایبەتمەندی هەیە وەکو هێزی پاتری بچووک هەڵگر وایە کە هەموو هێزەکەی یەکسانە ٦٠٠ ڤۆڵت (٣٠ ئەمپێر) ،کاتێک هەڕەشەیان لێدەکرێت یان نێچیر ڕاو دەکەن کارەبا فرێدەدەن.

بینینیان نزمە بەڵام وەک ڕادار دەتوانن هەست بە بچووکترین جووڵە بکەن لە چواردەوریان. دەتوانێت بازبداتە دەرەوەی ئاوەکە بۆ هێرشکردنە سەر نێچیر. دەتوانن کارەبایەکە فڕێبدەن بۆ دەوری ٢ مەتر و نیو هەرچەندە کارەبا فڕێدەدات بۆ خۆپارێزی لە دڕندەیەکی وەکو مرۆڤ بەڵام دەگمەن مرۆڤ دەکوژێت بەو کارەبا فڕێدانە ، تەنها کەمێک تووشی هەناسەتەنگی دەبێتەوە .

نازانرێت ژمارەیان چەندە چونکە تا ئێستا گەڕانێک نەکراوە لەسەر ماسی کارەبایی تا بزانن ئایا هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە یان نا .

کاپیبارا

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : شیردەر .

*ناوی زانستی : *هایدرۆچۆرس هایدرۆچایریس* .

*خۆراک : گیاخۆر.

*تەمەن : ١٠ ساڵ .

*درێژی : ١٤٠ سم ، بەرزی : ٦١ سم .

*بارستایی : ٣٥ کیلۆگرام - ٦٥ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : دەگاتە ٣٥ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

لە تەواوی کیشوەری ئەمریکای باشوور هەن ، کەمێکیان لە فلۆریدا دەژین . ئەوان لە نزیک ڕووبار و دەریاچەکان دەژین. لە نزیک ئاو بژین بۆ ئەوان سوودی زۆرە لە کاتی هێرشی نێچیرگرەکان دەتوانن بچنە ناو ئاوەکە بۆ پاراستنی خۆیان.

ڕووەکی ئاوی و گیا و ڕووەکی تر دەخۆن ، ڕۆژانە زیاتر لە ٣ کیلۆگرام خواردن دەخۆن. گەورەترین قرتێنەرن لەسەر زەوی. ٢٢ددانیان ، ددانەکانیان هەرگیز لە گەشە ناوەستن.

مەلەوانزانێکی نایابن. دەتوانن تا ٥ خولەک لە ژێر ئاودا بمێننەوە. کاپیباراکان ئاژەڵی کۆمەڵایەتین ، بە گرووپ دەژین هەر گرووپێک نزیک ٤٠ کاپیبارای تێدایە.

تەمەنی پێگەیشتن(مێ: ٧ - ١٢ مانگ ، نێر: ١٥ - ٢٤ مانگ) ماوەی سکپڕی : ١٢٠ ڕۆژە ، لە نێوان ١ - ٧ بێچوو لە دایک دەبێت. بێچووەکان بارستاییان دەگاتە ٣ کیلۆگرام . بێچووی لە دایکبوو لەلایەن هەموو مێیەکانی گرووپەکە بەخێودەکرێت و چاودێری دەکرێت بێ جیاوازی.

دەنگی جۆراوجۆر دەردەکەن لە کاتی مەترسی ، بۆ پەیوەندیکردن بە یەکتری و دۆزینەوەی یەکتری دەنگەکانیان بەشێوەی کرتەکردن یان چرپەکردن یان گریان وایە. پشت بە هەستی بیستن و بۆنکردن دەبەستن ، بینینیان باشە بەڵام لە شەودا بینینیان لاوازە. پلەی گەرمی لەشی کاپیبارا دەگاتە ٤١ پلەی سیلیزی. قاچەکانی پێشەوەی کورترن لە قاچەکانی پشتەوە. پێستی کاپیبارا ئەستورە.

هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەر نیە بەڵام ئەگەر بەمشێوەیە ڕاو بکرێن و بازرگانیان پێوەبکرێ ئەوا دەکەونە ناو لیستی ئەو ئاژەڵانەی کە هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە.

پەلیکان (ماسیگرە)

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : باڵندە .

*ناوی زانستی : *پیلیکانوس*.

*خۆراک :گۆشتخۆر .

*تەمەن : ١٠ - ٣٠ساڵ .

*درێژی : ١٧٧ سم ، درێژی باڵەکان : ٣٠٥ سم .

*بارستایی : ١٤ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : ٤٨ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

لە زۆربەی شوێنە گەرمەکانی زەوی هەن لە نزیک ڕووبار و دەریاچەکان دەژین . ماسی و کیسەڵ و شیردەری بچووک دەخۆن . خواردن لە ناو تورەگەکانیان هەڵناگرن بەڵکو یەکەوسەر خواردنەکە قوت دەدەن . ئەوان دەتوانن نزیک ١٢ لیتر ئاو لە ناو تورەگەی قورگیان هەڵبگرن . ڕۆژانە زیاتر لە ٢ کیلۆگرام خواردن دەخۆن.

هەشت جۆری پەلیکان هەیە ، هەموویان تورەگەی قوڕگیان هەیە.

جۆرەکانی پەلیکان	
داڵماتیان	
سپی ئەمریکی	
ئوستڕالی	
سپی گەورە	
پشت پەمەیی	
سپۆت بیلێد	
پیرووڤی	
قاوەیی	

پەلیکانی قاوەیی بچووکترینە ، دالماتیان گەورەترینە.
باڵندەی کۆمەڵایەتین و بە کۆمەڵ دەژین هەر کۆمەڵەیەک نزیک ١٠٠ پەلیکانی تێدایە. بە کۆمەڵ کۆچ دەکەن.

پەلیکانەکان دەتوانن مەلە بکەن. دەتوانن زیاتر لە ٣٠٠٠ مەتر بەرز لەسەر ئاستی ڕووی دەریا بفڕن. دەتوانن ٢٤ کاتژمێر بفڕن بێ ڕاوەستان .

نێرەکان گەورەترن لە مێیەکان. پەلیکانەکان بە پێوە دەخەون. تەمەنی پێگەیشتنی پەلیکان لە ٤ ساڵیە. نێر و مێ هێلانە دروست دەکەن. پەلیکان ١ بۆ ٤ هێلکە دەکات ، ماوەی کڕکەوتن لە نێوان ٢٨ بۆ ٣٦ ڕۆژە.
لیۆناردۆ داڤینچی نوسیویەتی (ئەم باڵندەیە زۆر لە خەمی بێچووەکانی خۆیەتی کاتێ مار فەرخەکانی دەکوژێت ئەو باڵندەیە میهرەبانە سینگی خۆی بریندار دەکات و خوێنی لێدەهێنێ بۆ ئەوەی بێچووەکانی لەناو ئەو خوێنەی خۆیدا بگەوزێنێ و دووبارە زیندوویان بکاتەوە)

ڕەگەزی پێلیکان بۆ ماوەی ٣٠ ملیۆن ساڵە لەسەر زەوی هەن. هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە بەهۆی پیسبوونی ئاو و پیسبوونی کیمیایی و گرتنی بە ڕێکەوت بە تۆڕەکانی ماسیگرتن کە هەموو ئەم هۆکارانەش مرۆڤە.

مارلینی شین

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : ماسی .

*ناوی زانستی : *ماکاریرا نیگریکانس* .

*خۆراک : گۆشتخۆر .

*تەمەن : ١٨ - ٢٧ساڵ .

*درێژی : زیاتر لە ٤ مەتر .

*بارستایی : ٩٠٠ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : دەگاتە ١١٠ کیلۆمەتر لە کاتژمێریێکدا . خێراترین ئاژەڵی ئاوین.

لە زەریای (ئەتڵەسی ، هێمن ، هیندی) ، لە ئاوە گەرمەکان دەژین .

ماسی بچووک و ماسی تونا دەخۆن. ڕمەکەی بۆ گرتنی نێچیر بەکاردێنێت .

بینینیان نایابە. مارلینەکان بەهۆی ناردنی شەپۆلی مێشک پەیوەندی بە یەکتر دەکەن. مێیەکان لە نێرەکان گەورەترن. تەمەنی پێگەیشتن بۆ نێر و مێ لە نێوان ٢ بۆ ٤ ساڵیە. وەرزی زاوزێی مارلینی شین لە کۆتای هاوین یان سەرەتای پایزە، مێیەکان زیاتر لە ٧ ملیۆن گەرا دادەنێن ، لە سەرەتایی ژیانیان بارستایی دەگاتە ١٠٠ گرام بەڵام بەخێرایی گەشە دەکەن.

نزیکەی ١٠ جۆر مارلین هەیە ، مارلینی شین گەورەترینە. یەکێکن لە ماسیە گەورەکان. مارلینە شینەکان زۆربەی جار تەنهان یان جووتن. دەتوانن بژین لە زیاتر لە ٣٠٠ مەتر قوڵایی. مارلینی شین دەتوانێت باز بداتە دەرەوەی ئاوەکە.

هەڕەشەی لەناوچونیان لەسەرە بەهۆی ڕاوکردنیان لە لایەن مرۆڤ.

ئیگوانای سەوز

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : خشۆک .

*ناوی زانستی : *ئیگوانا ئیگوانا* .

*خۆراک : گیاخۆر .

*تەمەن : ٢٠ ساڵ .

*درێژی : ١٠٠سم - ١٢٠سم. ئەوپەڕی درێژی دەگاتە ٢ مەتر

*بارستایی : ٥ - ١٠ کیلۆگرام.

*بڕی خێرایی : ٤٥ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

شوێنی ژیان : ئەمریکای باشور ، ئەمریکای ناوەڕاست ،

. لە نزیک ئاو دەژین. گوڵ و گەڵا و

میوە دەخۆن. ئیگوانای سەوز ددانی تیژی هەیە دەتوانن پێستی مرۆڤ ببڕن.

له ڕۆژدا چالاکن ، مەلەوانزانی نایابن. دەتوانن لە بەرزی ١٢ مەتر بازبدەن و لە ژیان بمێننەوە ، کلکیان تیژە بۆخۆپارێزی لە کاتی هەڕەشە، ئەگەر کلکیان لێببێتەوە دووبارە کلکەکە گەشە دەکاتەوە . بینیان نایابە ، تواناى بینینی شەپۆلە درێژەکانیان هەیە ، دەتوانن شەپۆلی سەروو بنەوشەیی ببینن.
ئیگواناکان چاوی سێیەمیان هەیە لەسەر سەریان ، یارمەتیان دەدات لە گۆڕانی تاریکی و ڕووناکی و جوولەی هەست.

ئیگوانای سەوز ڕەنگی تەنها سەوز نیە ، هەندێکجار دەگۆڕێت بۆ شینی ڕووناک یان ڕەش یان قاوەیی یان سوور. دەتوانن ڕەنگی پێستیان بگۆڕن.

تەمەنی پێگەیشتن بۆ نێر و مێ لە نێوان ٤ بۆ ٥ ساڵیە. ئیگوانای سەوزی مێیە ساڵانە زیاتر لە ٤٠ هێلکە دەکەن ، دواى ١٠ بۆ ١٥ هەفتە بێچووەکان دێنە دەرەوە بۆ ژیانکردن. درێژی بێچووی لە دایکبوو نزیک ٨ سم.

سالێک لەگەڵ گرووپەکانیان دەمێننەوە ، نێرەکان پارێزگاری لە مێیەکان دەکەن لە کاتی هەڕەشە. نزیکەی ٤٥ جۆر ئیگوانا هەیە ئیگوانای سەوز گەورەترینە. دەتوانن تەنها لە نێوان پلەی گەرمی ٢٦ بۆ ٣٥ پلەی سیلیزی بژین. حەز بە گەرمی و ڕووناکی خۆر دەکەن بۆ وەگرتنی ڤیتامین دی. دەتوانن بۆ ماوەی ٣٠ خولەک هەناسەیان ڕابگرن. ئیگوانای سەوز بە جوڵاندنی سەریان و زمانی جەستە پەیوەندی بە یەکتر دەکەن.

ئیگوانای سەوز هەڕەشەی لە ناوچوونی لەسەر نیە بەڵام لە هەندێك وڵات ڕاویان دەکەن و دەیانخۆن ئەگەر ئەم ڕاوکردنە بەردەوام بێت ئیگوانای سەوز هەڕەشەی لە ناوچونی لەسەر دەبێت .

مراوی مەلەرد

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : باڵندە .

*ناوی زانستی : *ئەناس پلاترینکۆس* .

*خۆراک : گیاخۆر ، گۆشتخۆر .

*تەمەن : ١٠ سالٚ .

*درێژی : ٥٠ سم - ٦٥ سم . درێژی باڵەکانیان دەگاتە ٩٤ سم.

*بارستایی : ١ - ١،٥ کیلۆگرام

*بڕی خێرایی : ٨٩ کیلۆمەتر لە کاتژمێرکدا .

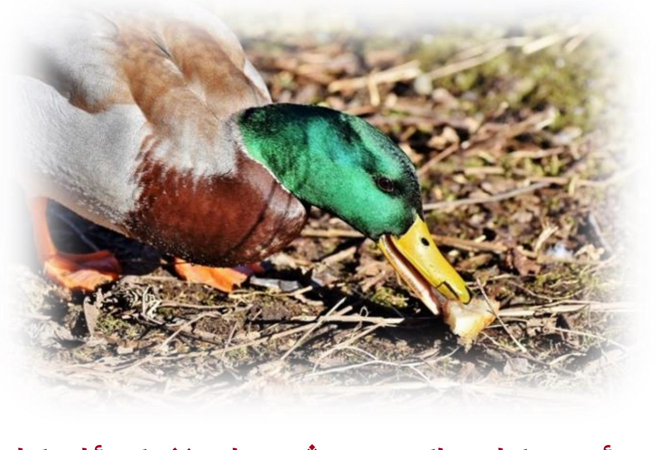

لە ئاسیا و ئەوروپا و ئەمریکای باکوور دەژین، لە نزیک ئاوەکان دەژین. دەتوانن لە ئاوی سوێر و سازگار بژین. زۆربەی ژیانیان لە ناو ئاو بەسەر دەبەن ، پەڕەکانی دەرەوەیان دژە ئاون کە پەڕەکانی ناوەوە بە وشکی دەهێڵنەوە واتا تەڕنابن .

ماسی بچووک و مێروو و کرم و ڕووەک و دانەوێڵە دەخۆن. خۆیان سەرەو ژێر دەکەنەوە لە ناو ئاودا بۆ گەیشتن بە ڕووەکی ژێر زەوی و زیندەوەرە بێ بڕبڕەکان.

نێرەکان سەریان سەوزە لەشیان قاوەیی تێکەڵە بەڵام مێیەکان تەواو قاوەیی تێکەڵن.

وەرزی پایز وەرزی زاوزێی مراویە مەلەردەکانە. هێلانەکانیان لە نزیک ئاو دروست دەکەن. مێیەی مراوی مەلەرد ٨ بۆ ١٣ هێلکە دەکات، لە وەرزی بەهار مراویەکان کڕدەکەون لەسەر هێلکەکانیان دوای نزیکەی ٢٨ ڕۆژ هێلکەکان دەتروکێن.

مێیەی مراوی مەلەرد ئاگاداری جووجەڵەکانی دەبێت و بەخێویان دەکات تاوەکو دەتوانن بفڕن. نێرە بەژداری لە بەخێوکردنیان ناکات. لە ماوەی وەرزی زاوزێدا مراویەکان ناتوانن بفڕن. جووجەڵەکان ئامادەن بۆ جێهێشتنی هێلانە دوای ١٦ کاتژمێر لە لەدایکبوونیان. ئەوان دەتوانن لە کاتی لە دایکبوونەوە مەلە بکەن. بەخێرای گەشە دەکەن. جووجەڵەکان فێرە فڕین دەبن دوای ٢ مانگ لە لەدایکبوونیان.

مراویە مەلەردەکان دەتوانن تا بەرزایی ٦٠٠٠ مەتر بەرز لە ئاستی ڕووی دەریا بفڕن. بە گرووپ دەفڕن بە شێوەی ژمارە ٧. باڵندەی کۆمەڵایەتین. بە گرووپ دەژین لە هەر گرووپێک ژمارەیەکی زۆر مراوی مەلەرد هەیە.

پەیوەندی بە یەکتر دەکەن بە دەنگ دەرکردن و زمانی جەستە ، زیاتر مێیەکان دەنگ دەردەکەن. دەتوانن دەنگ ببیستن لە دووری چەند کیلۆمەترێک.
بینیان نایابە ، دەتوانن بە باشی ببینن لە ژێر ئاودا. لە ناو ئاو دەخەون ، لە کاتی خەوتن چاوێکیان کراوەیە بۆ ئاگاداربوون لە هێرشی نێچیرگرەکان.
هەموو جۆرەکانی مراوی دەگەڕێتەوە سەر مراوی مەلەرد.

گەرمبوونی زەوی مەترسیدارە بۆ مراویەکان چونکە ئەوان پێویستە بەردەوام لە نزیک ئاو بمێننەوە بە گەرمبوونی زەوی ئاوی سازگار کەم دەکات ، زۆرینەی هۆکارەکانی گەرمبوونی زەوی مرۆڤە.

سیرینیانەکان
(مەڕی دەریا و دوگۆنگ)

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .
*لق : شیردەر .
*ناوی زانستی : *تریچچس* .
*خۆراک : گیاخۆر .
*تەمەن : ٤٠ ساڵ .
*درێژی : مەڕی دەریا ٢٥٠ سم - ٣٩٠سم ، دوگۆنگ ٢٠٠سم - ٣٣٠ سم.
*بارستایی : مەڕی دەریا زیاتر لە ١٦٠٠ کیلۆگرام ، دوگۆنگ دەگاتە ٥٧٠ کیلۆگرام.
*بڕی خێرایی : ٣٢ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

سیرینیانەکان دوو جۆریان هەیە (مەڕی دەریا و دوگۆنگ). پێستیان ئەستور و ڕەقە ، ئێسکەکانیان قورس و چڕن لە ژێرئاودا دەتوانن لوتیان دابخەن. ناتوانن لە خوار ١٦ پلەی سیلیزی بژین. مەڕی دەریا گژوگیای ئاوی و گیا دەخۆن ، ڕۆژانە نزیکەی ٥٠ کیلۆگرام خواردن دەخۆن. گەورەترین گیاخۆرن لە زەریاکان.

زۆربەی جار تەنهان یا جووتن ، بە گرووپیش دەژین هەر گرووپێک نزیک ١٠ مەڕی دەریای تێدایە.

مەڕی دەریا و دوگۆنگ بە هێواشی دەڕۆن و دەجوڵێن دەکەن. پەیوەندی بە یەکتر دەکەن بە دەنگ دەرکردن. بیستنیان زۆرباشە، بینیان لاوازە. بەهۆی دەمیان خواردن دەدۆزنەوە ، هاوشێوەی مەڕی وشکانی دەلەوەڕن. لە قوڵای کەمتر لە ٢ مەتر هەن ، نزیکەی ١٥ بۆ ٢٠ خولەک جارێک دەچنە سەرەوەی ئاوەکە بۆ هەناسەدان. ١٠ بۆ ١٢ کاتژمێر دەخەون. ناتوانن ملیان بسوڕێنن بۆ سەیرکردنی دواوە دەبێت تەواوی لاشەی خۆیان بسوڕێننەوە. کلکی تەختیان هەیە بۆ جوڵە لە ناو ئاودا یارمەتیاندەدات

سیرینییەکان بە هێواشی زاوزێ دەکەن: بە شێوەیەکی ئاسایی هەموو دوو ساڵ جارێک تەنها یەک گوێرەکە بەرهەم دەهێنرێت. پەیوەندی دەم لە نێوان دایک و گوێرەکە یارمەتی پاراستنی پەیوەندی خێزانی دەداتتەمەنی پێگەیشتن بۆ مێ لە ٥ ساڵیە و بۆ نێر لە ١٠ ساڵیە . مەڕی دەریا هەر ٢ بۆ ٥ ساڵ جارێک زاوزێ دەکەن. ماوەی سکپڕی ١٢ مانگە ، ١ بێچوو لە دایکدەبێت. بێچووە لە دایکبوەکە دوای یەک کاتژمێر لە دایکبوونی دەتوانێت مەلە بکات . بارستایی بێچووی لە دایکبوو دەگاتە ٣٠ کیلۆگرام و درێژی دەگاتە ١٢٠ سم.بۆ ماوەی ٢ ساڵ دایکەکە ئاگاداری بێچووەکەی دەبێت و بەخێوی دەکات.

بۆ ماوەی ٦٠ ملیۆن ساڵە ڕەگەزی مەڕی دەریا لەسەر زەوی هەیە. ژمارەیان لە ١٥٠ هەزار کەمترە هۆکارەکەشی مرۆڤە کە ڕاویان دەکات و زۆرجار بە ماتۆڕە ئاویەکان دەیانکوژن و زۆر بە تۆڕەکانی ماسیگرتن وەدەبن. هەڕەشەی لە ناوچونیان لەسەرە.

دوگۆنگ

درێژی : ٢٠٠ سم - ٣٣٠ سم ، بارستایی : دەگاتە ٥٧٠ کیلۆگرام

باشوری ڕۆژئاوای ئاسیا و باشوری ڕۆژهەڵاتی ئاسیا و ڕۆژئاوای ئەفریقیا و لە باکوری ئوسترالیا دەژین. کلکیان شێوەی مانگی هەیە و دەستەکانیان کورتن. گرووپەکانیان تێکرا ١٠ - ٢٠ هەندێکجار ١٠٠ یان زیاتر دوگۆنگیان تێدایە. ماوەی سکپڕی ١٤ مانگە. یەک بێچوو لە دایکدەبێت. درێژی دەگاتە ١٢٠سم و بارستایی دەگاتە ٣٠ کیلۆگرام. تەمەن: نزیکەی ٦٠ ساڵ.

ڕەنگ (ڕەساسی ، ڕەساسی و قاوەیی)

مەڕی دەریا

مەڕی دەریا ٣ جۆری هەیە (مەڕی دەریای ئامازۆن و مەڕی دەریای ڕۆژئاوای ئەفریقیا و ڕۆژئاوای دەریای هیندی) لە کەنار دەریایە تەنکەکان و لە نزیک ڕووبارە دەژین. درێژی : ٢٥٠سم - ٣٩٠سم. بارستای : زیاتر لە ١٦٠٠ کیلۆگرام. گرووپەکانیان پێکدێت لە ٢٠ تا ١٠٠ مەڕی دەریا. زۆربەی ژیانیان بە تەنها دەژین.

ڕەنگ (ڕەساسی ، ڕەساسی و سەوز)

مەڕی دەریا و دوگۆنگەکان زۆر پێکدەچن تەنها ئەم جیاوازیانە نەبێت کە باسمان کردوە.

فلامینگۆی گەورەتر

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : باڵندە .

*ناوی زانستی : *فینەکۆپتروس ڕۆزوس* .

*خۆراک : گۆشتخۆر ، گیاخۆر .

*تەمەن : ٣٠ - ٤٠ ساڵ .

*درێژی : دەگاتە ١٥٠سم . درێژی باڵەکانیان دەگاتە ١٥٠ سم.

*بارستایی : زیاتر لە ٤ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : ٥٦ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

لە زۆربەی کیشوەرەکان هەن ، لە ناوچە گەرمەکان دەژین و لە نزیک ڕووبار و دەریاچەکان هەن. فلامینگۆی گەورەتر کرمی سەدەفی ، مێروو ، ڕووەک ، قەوزەی سەوز ، قرژاڵ ، ماسی بچووک دەخۆن.

له کاتی گۆڕانی وەرزەکان کۆچ دەکەن و مەودایەکی زۆر دەبڕن هەندێکجار زیاتر له ٥٠٠ کیلۆمەتر دەبڕن بۆ دۆزینەوەی خواردن. بە شەو کۆچ دەکەن.
فلامینگۆی گەورەتر بە گرووپ دەژین ، هەر گرووپێک زیاتر له ٢٠٠ فلامینگۆی گەورەتری تێدایە. پەیوەندی بە یەکتر دەکەن بە دەنگ دەرکردن،فلامینگۆکان دەنگی جیاواز دەردەکەن. بیستنیان باشە ، بینینیان باشە بەڵام له شەودا بینینیان لاوازە، هەستی تامکردنیان نیە بەڵام خانەکانی زمانیان بەهێزن دەزانن ئەوەی دەخورێت خواردنە یان نا ، هەستی بۆنکردنیان کەمە یان نیتیان.

نێرەکان له مێیەکان گەورەترن. تەمەنی پێگەیشتن بۆ نێر و مێ له نێوان ٤ بۆ ٦ ساڵیە. فلامینگۆی مێیە ١ هێلکە دەکات.

له وەرزی زاوزێدا کۆمەڵەکەیان پێکدێت له نزیکەی ٢٠٠ هەزار فلامینگۆ هێلانەکانیان له قوڕ و کا و پەڕ دروست دەکەن، قوڵی هێلانەکان دەگاتە نزیک

٣٠ سم ، نێر و مێ بۆ ماوەی ٢ تا ٣ مانگ کڕدەکەون لەسەر هێلکەکە. جووجەڵەی لە دایکبوو بارستایی دەگاتە ٨٥ گرام. جووجەڵەکان دەنوکی چەماوەیان نیە لە کاتی لە دایکبوونیان. لە تەمەنی نزیک ٣ مانگی دەنوکەکەیان دەچەمێتەوە.

جووجەڵەکان لە ٥م ڕۆژی تەمەنیان دایک و باوکیان جێدەهێڵن و دەچنە ناو گرووپێکی گەورەی جووجەڵەکان تەنها لە کاتی خواردن پێدان دەگەڕێنەوە لای دایک و باوکیان. دایک و باوکی جووجەڵەکە دەنگی جووجەڵەکەی خۆیان دەناسنەوە. فلامینگۆی گەورەتر تا ٣ساڵی تەمەنی ڕەنگیان خۆڵەمێشیە ، دوای ٣ ساڵ ڕەنگیان دەگۆڕێت بۆ پەمەیی.

قاچە درێژەکانیان یارمەتیدەرە بۆ ئاسان ڕاوکردنی ماسی و ڕاوەستان لە ناو ئاو . لەسەر یەک قاچ دەخەون. هۆکارەکەی بۆ پاراستنی وزە و پاراستنی گەرمی لەشیانە.

مەلەوانزانی نایابن. فلامینگۆی گەورەتر دەتوانێت زیاتر لە ٤٥٠٠ مەتر بەرزایی بفڕێت.

٦ جۆر فلامینگۆ هەیە ئێمە باسی فلامینگۆی گەورەتر دەکەین و هەر هەموویان هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە بەهۆی گۆڕانی کەشوهەوای زەوی کە هۆکارەکەی مرۆڤە.

کوالا

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : شیردەر .

*ناوی زانستی : *فاسکۆلارکتۆس سینریەس.*

*خۆراک :گیاخۆر .

*تەمەن : ٢٠ ساڵ .

*درێژی : ٦٥ سم - ٨٢سم . درێژی کلکی دەگاتە ٢ سانتیمەتر.

*بارستای: ٤ کیلۆگرام - ١٥ کیلۆگرام .

*بڕی خێرایی : نزیک ٣٠کیلۆمەترە لە کاتژمێرێکدا .

لە باشوری ڕۆژهەڵاتی ئوسترالیا دەژین. گەڵای داری ئۆکالیپتوس دەخۆن و لەسەر هەمان دار دەژین ، کوالاکان ڕۆژانە زیاتر لە ١ کیلۆگرام گەڵای ئۆکالیپتوس دەخوات. کوالاکان ڕۆژانە بۆ ماوەی ٤ کاتژمێر خۆراک دەخۆن.، ئۆکالیپتوس ژەهراویە، بۆیە سیستەمی هەرسکردنی کوالا پێویستە زۆر کار بکات بۆ هەرسکردنی و تێکشکاندنی ژەهرەکان و دەرهێنانی ماددەی خۆراکیە سوودبەخشەکان. کوالاکان ئاوی زۆر ناخۆنەوە بەڵکو زۆر گەڵای ئۆکالیپتوس دەخۆن کە ئاوەکەی ناوی خەزن دەکەن.

پێستیان لە خوری مەڕ دەچێت. دەست و پێیەکی زبریان هەیە بۆ خۆگرتن بە درەختەکان. کوالاکان تەمبەڵ دیارن چونکە ١٨ - ٢٢ کاتژمێر دەخەون لە ڕۆژێکدا. پەیوەندی بە یەکتر دەکەن بە دەنگ دەرکردن. لە دووری چەند کیلۆمەترێک دەتوانی گوێبیستی دەنگیان بیت. مەلەوانزانی نایابن.

شەوان چالاکن. کوالاکان ئاژەڵێکی کۆمەڵایەتین بەڵام بە تەنها دەژین تەنها لە وەرزی زاوزێدا بە گرووپ دەژین.کوالاکان ٣٠ ددانیان هەیە.نێرەکان لە مێیەکان گەورەترن.

تەمەنی پێگەیشتن بۆ نێر و مێ لە ٢ ساڵیە. وەرزی زاوزێ لە نێوان مانگی ١٢ بۆ مانگی ٣یە . ماوەی سکپڕی ٣٥ ڕۆژە. ١ بێچوو لە دایکدەبێت گوێ و چاو و خوری نیە دوای ١٢ مانگ ئینجا توانای بیستن و بینینی دەبێت. بێچووی لە دایکبوو بارستایی ١ گرامە و درێژی ٢ سانتیممەترە.

هاوشێوەی کەنغەر دایکەکان جانتایان هەیە بێچووەکە بۆ ماوەی ٦ مانگ لە ناوی دەبێت. دایکەکە تا گەورەبوونی بێچووەکە ئاگاداری دەبێت و بەخێوی دەکات.

لە سەدەی ١٩و ٢٠ ڕووبەڕووی هێرشی دڕندانەی ڕاوکردن بوونەوە کە مرۆڤەکان خاکەکانیان داگیرکردن و زۆربەیان سەرچاوەی خۆراکیان لەدەستدا ، لە ئاگر کەوتنەوەکەی ئوستڕالیا دووبارە ژمارەیان کەمتر بۆوە پێشبینی دەکرێت لە ئاگرکەوتنەوەکەی ٢٠١٩ی ئوستڕالیا ژمارەی کوالاکان لە ٤٨ هەزارەوە بۆ کەمتر لە ٨٥٠٠ کەمبوبێتەوە. کوالاکان پێویستیان بە ژینگەیەکی زۆر هەیە بۆ ژیانکردن بەداخەوە لە ئوستڕالیا ژمارەی دارەکان ڕۆژ بە ڕۆژ کەمتر دەبنەوە. کوالاکان لەو ١٠ ئاژەڵانەن کە لە لیستی ڕێکخراوی یەکێتی نێودەوڵەتین بۆ پاراستنی سروشت ، هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە.

توکۆ توکان

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : باڵندە .

*ناوی زانستی : *ڕامفاستۆس توکۆ* .

*خۆراک : گۆشتخۆر ، گیاخۆر .

*تەمەن : زیاتر لە ٢٠ ساڵ دەژین .

*درێژی : ٥٣ - ٦٠ سم . درێژی دەنوکیان دەگاتە ٢٠ سم.

*بارستایی : ٥٠٠ گرام .

*بڕی خێرایی : ٦٣ کیلۆمەتر لە کاتژمێرێکدا .

لە دارستانەکانی ئەمریکای باشوور دەژین. لە کونی دارەکان هێلانە دەکەن و نیشتەجێدەبن. توکۆ توکان (هەنجیر ، پرتەقاڵ ، میوەی گواڤاس و هەروەها مێروو و هێلکەی باڵندەکانیتر) دەخوات.

توکانەکان باڵندەی زیرەکن و زیاتر لە ٤٠ جۆر توکان هەیە ئێمە باسی جۆری توکۆ توکان دەکەین کە گەورەترین جۆری توکانەکانە. باڵندەی کۆمەڵایەتین. بە گرووپ دەژین هەر گرووپێک نزیک ٢٠ توکۆ توکانی تێدایە.

دەنوکە درێژەکەیان یارمەتیان دەدا لە ڕێکخستنی پلەی گەرمی لەشیان و هەرچەندە دەنوکی درێژە بەڵام بارستایی دەنوکەکە کەمە. درێژی باڵەکانیان دەگاتە ١٥٢ سم بەڵام لە فڕیندا باشنین بەهۆی دەنوکە درێژەکەیان.

بینین و بیستنیان نایابە ، هەستی بۆنکردنیان باشە . پەیوەندی بە یەکتر دەکەن بە دەنگ دەرکردن و دەنگیان زۆر بەرزە. چنگی بەهێز و تیژیان هەیە بۆ گرتنی لقەکان و ڕاوەستان لەسەریان. توانای مەلەکردنیان هەیە بەڵام زۆرباش نیە ناتوانن ماوەیەکی زۆر لە ناو ئاوەکە بمێننەوە.

تەمەنی پێگەیشتن بۆ نێر و مێ لە نێوان ٣ بۆ ٤ ساڵیە. وەرزی بەهار وەرزی زاوزێی توکانەکانە. بۆ دروستکردنی پەیوەندی نێر و مێ میوە بە یەکتر دەدەن. مێیە ٢ بۆ ٤ هێلکە دەکات،بۆ ماوەی ١٨ ڕۆژ لەسەر هێلکەکان کڕدەکەون.

بێچووی لە دایکبوو دەنوکی درێژی نیە تاوەکو چەند مجانگێک ، جووجەڵەی لەدایکبوو ناتوانێت ببینێت تاوەکو تەمەنی دەگاتە ٣ هەفتە . دایک و باوکەکە ئاگاداری بێچووەکانیان دەبن و بەخێویان دەکەن تا تەمەنیان دەگاتە ٨ هەفتە، توکانەکان زیاتر نزیکن لە باڵندەی دارکونکەرە. هەڕەشەی لە ناوچونیان لەسەر نیە بەڵام ژمارەیان کەمبوەتەوە بەهۆی ڕاوکردنیان لە لایەن مرۆڤ و بازرگانی پێکردنیان لە لایەن مرۆڤ .

تانگی شین

*پۆل : بڕبڕەدارەکان .

*لق : ماسی .

*کۆمەڵە : ماسیە ئێسکدارەکان .

*ناوی زانستی : *پاراکانثوروس هیپەتس*.

*خۆراک : گیاخۆر .

*تەمەن : زیاتر لە ٢٠ ساڵ دەژین .

*درێژی : ٢٥ سم - ٣١ سم .

*بارستایی : ٤٥٤ گرام.

لە ئاوە گەرم و ڕوونەکان دەژین ، لە قوڵای ٢ تا ٤٠ مەتر هەن. لە زەریای هێمن و لە زەریای هیندی و ئەتڵەسی دەژین.دینۆفلاگێت و کۆڕاڵەکانی دەریا و گیایە بچووکەکانی دەریا دەخۆن .

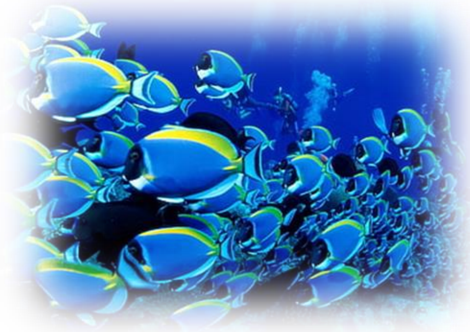

به جووت یان به گرووپ دەژین. گرووپەکانیان ٨ بۆ ١٤ تانگی شینی تێدایە. تانگە شینەکان ماسی زیرەک و کۆمەڵایەتین. تانگە شینەکان هەمیشە لە جووڵەدان تەنها شەوان پشوودەدەن ، هۆکارەکەشی ئەوەیە کە ماسیە نێچیرگرەکان ڕاویان دەکەن یان مرۆڤە دڕندەکان بۆیە دەبێت بەردەوام لە جووڵەدابن.

تەمەنی پێگەیشتنی تانگی شین لە نێوان ٩ بۆ ١٢ مانگیە ، مێیەی تانگی شین زیاتر لە ٤٠٠٠٠ هەزار گەرا دادەنێت و گەراکان دوای ٢٤ کاتژمێر دەبنە ماسی .

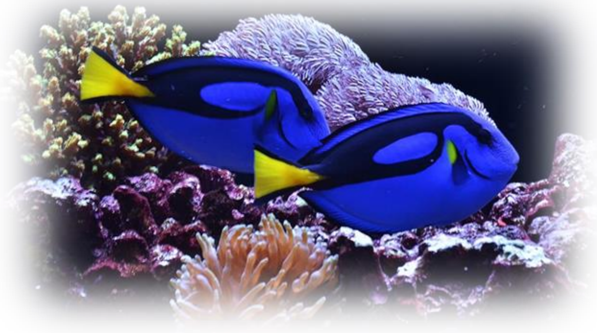

گۆشتی تانگی شین گونجاو نیە بۆ خواردن بەڵام مرۆڤ هەر ڕاویان دەکات و بازرگانیان پێدەکات بەمشێوەیەش ژمارەیان کەمدەبێتەوە. تانگی شین هەڕەشەی لە ناوچوونیان لەسەرە کە هۆکارەکەی مرۆڤە.

سەرچاوەکان:

سایت و ماڵپەرەکان:

Nationalgeographic,wild	Tree hugger
Wikipedia	Lafeber
Britannica	parrot website
one kind planet	Mental floss
Oceana	the big greenk
Naturemapping foundation	facts.net
Chipperbirds	doi,gov
7ywn	Animal fact guide
Allaboutbison	Switchzoo
esajournals.onlinelibrary	a-z-animals
Livescience	Factanimal
Capybaraworld	animal world facts
soft school	Kidadl
ease science for kids	kids playandcreate
animal fun facts	folly-farm.co.uk
Seaworld	animalia.bio
Allaboutbirds	Ducksters
the spruce	flamingos-world
amazing-animals.panet	stlzoo.org
Walkaboutpark	save the koala
Factscrash	birds.comparespecies
kidszoo.org	marinebio.org

سەرچاوەکان:

کتێب:

حەیوانات..........د.فەرهاد پیربال

گێتی زیندەوەر..........م.عەلائەدین سەجادی

زانیاری گشتی ئاژەڵان..........بەڕێز : هەڵگورد حمد ڕەسوڵ

Smithsonian..........Animal the definitive visual guide